

18. Бйм Х. Я. Понятие коммуникативной стратегии в модели общения // Уч. зап. Тарт. ун-та. Вып. 793. Психологические проблемы познания действительности. Тарту, 1988.

Стаття надійшла до редакції 27.04.15

Т. О. Алексеева, студ.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

Стратегії докору та заохочення у міжособистісній комунікації "дорослий–дитина"

У статті розглядаються стратегії докору й заохочення та тактики їх реалізації в міжособистісній комунікації (батько-дитина). На підставі аналізу мовного матеріалу виявлені різновиди стратегії докору та заохочення, кожний з яких має певний набір тактик.

Ключові слова: міжособистісна комунікація, комунікативна стратегія, комунікативні тактики, докір, заохочення, вплив, конфронтація.

T. Alekseieva, Student
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Strategies of blaming and encouragement in interpersonal communication (adult-child)

The article is dedicated to the strategy of blaming and encouragement and tactics for their implementation in interpersonal communication (adult-child). Based on the analysis of the speech raw material the author identified types of strategies, each of which has specific set of tactics.

Keywords: communication, communicative strategy, communicative tactics, censure, manipulation, confrontation.

УДК 81'374: 81'255=30.133.1

Е. М. Андрієвська, доц., канд. філол. наук
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Стаття знайомить з основними напрямками розвитку інформатизованих лексикографічних джерел французької мови. Аналізуються особливості роботи сучасних електронних словників Trésor de la Langue Française informatisé,

Dictionnaire de l'Académie française, Grand Larousse de la langue Française, Dictionnaire Visuel. Розглядаються можливості їх використання при перекладі.

Ключові слова: французька мова, електронний словник, TLFi, Dictionnaire de l'Académie française, Grand Larousse.

Сучасний рівень високоосвіченого перекладача вимагає гармонізації його праці з найновішими досягненнями у сфері інформаційних технологій. Будь-який ноутбук, планшет чи смартфон дає можливість отримати певний обсяг відомостей з глобальної мережі Інтернет. Стрімкі життєві чинники та потреба розуміння великих обсягів інформації з усього світу сприяють росту соціальної значущості перекладних, тлумачних, енциклопедичних словників, спонукаючи бурхливий розвиток комп'ютерної лексикографії.

Що являє собою сучасна комп'ютерна лексикографія та які основні напрямки її розвитку сьогодні? Електронна лексикографія як галузь описана в багатьох працях [1; 2; 3]. Традиційно вона включає теорію та практику складання автоматизованих словників та усю сукупність електронних словників.

В межах комп'ютерної лексикографії постійно розробляється низка програмних засобів. Це – комп'ютерні програми, перекладацькі системи, лексикографічні бази даних, програми підтримки лексикографічних праць, лінгвістичного аналізу та обробки текстів, програми складання конкордансів, а також комп'ютерні технології та програми обробки інформації, що використовуються для систематизації словників та словникових статей традиційних паперових словників [4].

Нараховуючи у своєму арсеналі досить велику кількість різноманітних словників, електронна лексикографія вирізняється як будовою словникової статті та словника в цілому, так і характером реєстрових одиниць.

Загальною особливістю електронних словників є те, що вони виходять далеко за межі звичайних тлумачних словників, надаючи багату додаткову інформацію про слово та про мову у цілому. Усталена форма словникової статті не може вмістити усіх тих відомостей, які можуть зацікавити читача. До автоматизованих словників можуть входити наукові нариси, списки слів, таб-

лиці, що наочно подають смислову структуру слова, семантичні зв'язки між словами, словотворчі моделі мови.

Сьогодні спостерігається *загальне поглиблення та вдосконалення словникового матеріалу, зростання інформативності кожної статті і словника у цілому.*

Заслуговує на увагу досвід Франції, країни з багатими лексикографічними традиціями, де постійно ведеться інтенсивна робота над автоматизованими словниками. Сучасну обчислювальну техніку успішно застосовують у найбільших лексикографічних центрах – Nancy, Besançon.

Вінцем багаторічної титанічної праці французьких лексикографів є портал Національного центру текстових та лексичних ресурсів (Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales – CNRTL), який уможливує цілеспрямований пошук лінгвістичної інформації на спеціалізованих сторінках [5]. Цей Інтернет-проект, створений за підтримки держави, об'єднує у єдине ціле комп'ютеризовані лінгвістичні бази даних, де зібрано максимум електронних ресурсів і консультативних засобів з французької мови.

Лексика й словники інтегровані до єдиного *лексичного порталу*, який дозволяє робити перехресні запити та отримувати результати у стандартному форматі. Окремими розділами лексичного порталу є сайти: морфологія, лексикографія, етимологія, синонімія, антонімія та інші.

Серед численних вільнодоступних *текстових корпусів*, де пропонуються і надаються різні документи, статті, книги, виділяються: база даних Frantext, яка об'єднує понад 500 творів французької літератури 18–20 століть; журналістський корпус L'Est Républicain, який містить тексти щоденних регіональних видань за два роки; корпус лінгвістичних статей журналу "Sciences Humaines"; корпус досліджень усних надбань мови, починаючи з 80–90 років, який супроводжується транскрибуванням, і таке інше.

Поряд з вільно доступними *текстовими корпусами* на сайті представлені сучасні та стародавні словники.

Опис усього лексико-фразеологічного багатства мови подається у електронній версії тезауруса **Trésor de la Langue Française informatisé (TLFi)**, що ґрунтується на даних словника *Trésor de la Langue Française (1971–1994)*, праці, яка містить лексику

XIX–XX століть у 16 томах та 1 додатку. Серед розмаїття комп'ютеризованих французьких словників це є наразі найграндіозніший проект і найповніший з електронних словників, що існують в системі on line. Текстовий корпус *TLFi* базується передусім на письмових джерелах, налічує 100 тисяч слів зі своєю історією, 270 тисяч визначень. Більшого електронного словника французької мови сьогодні не існує у світі.

Надзвичайно великий обсяг матеріалу дозволив авторам проекту максимально повно представити номенклатуру французької лексики та зміст словникової статті. Лексика словника розташована в алфавітному порядку, що робить його максимально зручним і ефективним у використанні. Дефініцію слова ілюструють цитати з літературно-художніх творів. Подані перифрази відтворюють семантичне наповнення значення.

В статті описується основне, переносне та абсолютне значення лексеми; подаються синтаксичні сполучення, сталі вирази, фразеологізми, прислів'я та приказки. Межі використання слова окреслюються позначками *spéc.*, *fam.*, *péj.*, *au fig.*, *littér.* Інформація про дієслова подається як через поняття перехідності/неперехідності, так і приналежності об'єкта до оживленого чи неживленого. Граматичні труднощі описуються в ремарках. Значна увага приділяється префіксальному та суфіксальному словотворенню.

Кожна стаття містить детально обґрунтовану інформацію щодо історії слова, його етимології, графічних познач та вимови.

Тезаурус є першою працею, яка містить відомості щодо частотності використання слова в той чи інший період часу, розташованої в хронологічному порядку. Зазначається також абсолютна частотність уживання. Окремий розділ конкордансів демонструє різні варіанти сполучуваності даного слова з посиланням на цитати з конкретних творів французьких авторів.

Серед значущих словникових ресурсів порталу CNTRL виділяється **Dictionnaire de l'Académie française**, який є носієм нормативної французької мови. На сьогоднішній день три томи *дев'ятого видання* побачили світ:

- T.1 (A – Enz). – P. : Imprimerie nationale / Fayard, 1992. – X-834 p.;
- T.2 (Éoc – Map). – P. : Imprimerie nationale / Fayard, 2005;
- T.3 (Maquereau à Quotité). – P. : Imprimerie nationale /Fayard, 2011.

Словник Французької академії слугує основою для усіх інших словників як словник уживаної лексики, правильного французького мовлення. Як зазначають самі творці, дана праця не належить ні до енциклопедичного, ні до історичного, ні до аналогічного і навіть ні до етимологічного словника. В словнику подано лише ті слова іноземного походження, які насправді прижилися у використанні й не мають французьких відповідників для опису певного явища чи висловлення думки. На думку авторів такий підхід має на меті попередити загрозу розширення словникового запасу мови та порушення синтаксису [6]. До словника не залучено численні неологізми, поява яких пов'язана з відсутністю чи забуттям вдалих термінів, які існували до цього часу; не взято до уваги також нові слова, творення яких є неправильним з лінгвістичної точки зору. Водночас в значній кількості додано розширені смислові поняття та нові лексичні значення.

Академія оцифрувала і впровадила онлайн 5 видань свого словника. Основною метою було надати безкоштовний доступ до словника для широкого загалу громадських користувачів Інтернет. Особливий інтерес для сучасних фахівців представляє останнє дев'яте видання словника в електронному вигляді. У випусках офіційного видання *Journal officiel* подано лексикографічний матеріал від *quadru* до *réglage*. Сьогодні комп'ютерний словник он лайн подає матеріал від літери *A* до *Quadrilobé*. Станом на серпень 2014 року академіки дійшли в обговоренні до слова *renotter*.

Електронний ресурс *Словника Французької академії* відзначається наявністю *гіпернавігації*, яка дозволяє перекладачеві консультуватися щодо визначення слів у інших виданнях цього ж Словника (4-му, 8-му та 9-му), а також миттєво переходити до тезауруса *Trésor de la Langue Française*, який пропонує численні літературні приклади; дає можливість здійснювати пошук вживань слів у текстах бази даних FRANTEXT, що дозволяє переглянути 4 тисячі визначних літературних творів XVII–XX століть; консультуватись у базі лексичних знань ATILF; знайомитись з історичною базою французького словника *la Base Historique du Vocabulaire Français* (BHVF).

Поряд з кількісними змінами у французькій лексикографії відбулися і якісні зрушення. Такі аспекти словникової роботи як відбір, подання та пояснення мовного матеріалу постійно вдосконалюються. При відборі лексики до тлумачного словника враховуються такі критерії, як частотність уживання, комунікативна цінність, сполучуваність слова, належність до сучасного мовлення тощо.

На порталі Національної цифрової бібліотеки Франції Gallica – gallica.bnf.fr. представлена оцифрована версія **Grand Larousse de la langue Française en sept volumes** (1989, за редакцією Louis Guilgert, René Lagane, Georges Niobey), лексичне наповнення якого спирається на сучасну мову і налічує 163 270 словникових статей [7]. Модуль пошуку дає можливість відкрити кожен том словника і гортати його сторінки чи задати якусь конкретну сторінку для перегляду.

Словник має широкую історичну та соціолінгвістичну базу. У словнику систематично і з позначками надаються значення слів, що були розповсюджені в літературі XVII–XVIII століть; подаються літературно-поетичні вживання, а також просторічні, вульгарні, арготичні та інші значення слів. Словник дає як усічені приклади словосполучень, так і численні цитати з творів авторів XVIII–XX століть.

Значення слова розташовуються не в історичній, а в логічній послідовності: від прямого до переносного, від загального до спеціального і т.д. Виділення та визначення значень базується за семантичним принципом. Характер семантичного відхилення та сфери вживання маркується позначками: *fig.* – переносне, *par extens.* – розширене, *absol.* – в абсолютному вживанні, *spécial.* – спеціальне, звужене і т.п.

Семантичний принцип виділення підкріплюється можливістю переглянути синоніми та антоніми до слова. Стаття містить також повну транскрипцію слова за міжнародним фонетичним алфавітом та етимологію з датацією.

Поряд з семантичною інформацією словник дає граматичну характеристику заголовного слова, вказуючи належність до тієї чи іншої частини мови. Особливості форми роду та числа у імен-

ників, перехідність та неперехідність дієслів, зворотні дієслова, допоміжні дієслова при дієвідмінюванні.

У сучасній французькій лексикографії проявляється *тенденція подавати фразеологізми та сталі вирази як окрему статтю*. Це характерно як для *Grand Larousse*, так і для *TLFi*. Так, наприклад, в окрему статтю виносяться такі словосполучення як *chemin de fer, pomme de terre*.

Звертає на себе увагу портал видавництва Larousse www.larousse.fr, де представлено лексичний склад тлумачного словника, 6 перекладних словників (французько-англійський, французько-іспанський, французько-німецький, французько-італійський, французько-китайський та французько-арабський), тематичні енциклопедії, а також граматичний розділ *Le conjugateur*, що дає можливість перевірити будь-яку дієвідміну французького дієслова в усіх часах та способах.

Тлумачний словник *Larousse* налічує 135 000 визначень та 6 000 статей про уникнення мовних пасток. Окрім того словник містить 92 000 синонімів, 29 000 антонімів.

Внаслідок пошуку лексичної одиниці відкривається словникова стаття, де на початку присутня піктограма для звукового відтворення слова; далі зазначається частина мови, рід, походження та історичні форми слова, однак без датації. Відкрите віконечко *Définition*, подає читачеві основне визначення лексичної одиниці, потім лексичні сполучення та переносні значення з відповідними ремарками. Наприклад:

pomme

nom féminin

(latin populaire *poma*, du latin classique *pomum*, fruit)

Fruit du pommier, charnu, de forme plus ou moins arrondie, de couleur verte, jaune ou rouge selon la variété, que l'on consomme frais, en compote, en beignets et dont on fait le cidre ou des jus.

– Objet, partie d'objet ou ornement de forme arrondie : La pomme d'une canne.

– Partie centrale d'un légume (chou, laitue) dont les feuilles serrées sont disposées en boule.

– Pomme de terre : Bifteck aux pommes.

- Familier. Tête, visage.
- Populaire. Individu stupide qui se laisse bernier.
- Accessoire d'appareil de douche, percé de petits trous par lesquels s'écoule l'eau.

Відкривши розділ Expressions, можна ознайомитися зі сталими виразами та фразеологізмами, що містять дану лексему. Розділ Homonymes надає форму *paume nom féminin*. У віконечці Difficultés надаються пояснення щодо орфографічних труднощів та особливостей стильового вживання. Розділ Citations наводить цитати з художніх творів з посиланням на автора, його працю та рік видання.

Поруч знаходиться піктограма енциклопедії Larousse з кольоровим малюнком яблука та його суцвіття, пропонуючи ознайомитися з додатковою інформацією.

Задавши для пошуку дієслово *aboutir*, можемо познайомитися з максимально можливою кількістю синонімів та антонімів, які диференціюються відповідно до відтінків смислового значення. Наприклад:

Synonymes: En parlant d'un chemin, d'une voie, d'un cours d'eau, se terminer...: *finir à, mener à, tomber dans*. Avoir pour fin, pour résultat, pour conséquence, en parlant...: *conduire à, mener à, s'achever par*. Avoir une issue favorable, un bon résultat en parlant d'une...: *réussir*.

Для порівняння: TLFi пропонує можливість переключитися зі словникової статті на розділ синонімів, представлених словником **Dictionnaire des synonymes CRISCO**, який надає більшу кількість синонімів, уклавши їх у таблицю частотності вживання, проте не зазначає смислові нюанси.

У цілому електронний словник Larousse налічує 34 000 виразів та 15 000 омонімів.

Як бачимо, *активізується тенденція до використання мультимедійних засобів представлення інформації*: окрім тексту використовується колір, зображення, звуковий супровід. Озвучені слова являють собою синтезоване звучання, отримане за допомогою комп'ютерної програми *Kali*, розробленої в лабораторії Канського (Саен) університету спільно з центром CNRL. Програма дає можливість здійснювати голосовий синтез тексту.

Цікавим є лексикографічний портал *LEXILOGOS mots et merveilles d'ici et d'ailleurs*. Серед поданих сучасних, стародавніх словників та енциклопедій французької мови звертає на себе увагу **Dictionnaire Visuel** [8], енциклопедичний словник, створений видавництвом *Edition Québec Amérique inc.* Словник надає можливість візуальної навігації по 17 тематичних циклах, які представлені малюнками: astronomie, Terre, règne végétal, règne animal, être humain, alimentation et cuisine, maison, bricolage et jardinage, vêtements, parure et objet personnels, art et architecture, communications et bureautique, transport et machinerie, énergie, science, société, sports et jeux, Jouez! Кожен малюнок має в свою чергу численні візуальні посилання з текстовим тлумаченням. Перекладач може вдосконалювати свої знання з мови засобами реалістичних картин та зорових образів для знаходження відповідних назв, термінів, понять у сучасному світі. Словник вміщує 6 000 кольорових ілюстрацій, 21 000 понять та назв, 35 000 слів-термінів, що визначають назви предметів.

Великий обсяг електронних словників поєднується зі зручністю користування під час перекладу. Кожен елемент інформації може бути гіперпосиланням до іншої словникової статті. Така система дає можливість швидкого доступу до необхідної інформації одним щикликом миші. Водночас перекладач може відкрити на екрані відразу декілька словникових статей для вивчення додаткової інформації.

Отже, розвиток автоматизованої лексикографії дає можливість в процесі перекладу вирішувати складні завдання, серед яких автоматична правка перекладених текстів; зіставлення словників, наявних у пам'яті комп'ютера чи мережі; збір матеріалу на базі попередньо розмічених текстів; поповнення словника в автоматичному режимі опрацювання інформації; укладання перекладних словників на основі машинних корпусів паралельних текстів.

Електронний словник сьогодні – це словник нової генерації, який поступово стає головним об'єктом комп'ютерної лексикографії. І, можливо, в недалекому майбутньому електронна лексикографія стане провідною науковою галуззю, оскільки словники на паперових носіях повільно, але виходять з ужитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Карпівська С. А.* Вступ до комп'ютерної лінгвістики. – Донецьк : Юго-Восток, 2003. – С. 53–54.
2. *Перебийніс В. І., Сорокін В. М.* Традиційна та комп'ютерна лексикографія. Навчальний посібник. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – 218 с.
3. *Пещак М. М.* Нариси з комп'ютерної лінгвістики. – Ужгород, Закарпаття, 1999. – С. 133–143.
4. *Фесенко О. П.* Компьютерная лексикография: программные средства и продукт научной деятельности // Инновационное образование и экономика – № 15 (26), июнь – 2014. – С. 28–30.
5. *CNTRL: Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*, 2015: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.cnrtl.fr/> (дата звернення 10.04.2015).
6. *Quemada Bernard et al.*, Les Préfaces du Dictionnaire de l'Académie française (1694–1992) : textes, introductions et notes . – P. : Champion, 1997.
7. *Guilbert L., Lagane R., Niobey G.* Un nouveau dictionnaire de la langue française. Préface. // Grand Larousse de la langue française en six volumes. Tom premier. – Larousse, 1971. – P. I–V.
8. *Dictionnaire Visuel* 2015: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.lexilogos.com/francais_langue_dictionnaires.htm (дата звернення 10.04.2015).

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

Э. Н. Андриевская, доц., канд. филол. наук
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

Современные тенденции французской электронной лексикографии

Статья знакомит с основными направлениями развития компьютерных лексикографических источников французского языка. Анализируются особенности работы современных электронных словарей Trésor de la Langue Française informatisé, Dictionnaire de l'Académie française, Grand Larousse de la langue Française, Dictionnaire Visuel. Рассматриваются возможности их использования при переводе.

Ключевые слова: французский язык, электронный словарь, TLFi, Dictionnaire de l'Académie française, Grand Larousse.

E. Andrievska, Cand. Phil. Sci., Associate Professor
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Current trends of French electronic lexicography

The article introduces the main directions of development of computer lexicographical sources of the French language. Analyzes the features of the modern electronic dictionaries Trésor de la Langue Française informatisé, Dictionnaire de

L'Académie française, Grand Larousse de la langue Française, Dictionnaire Visuel. The possibility of computerized dictionary using in the work of interpreter is described.

Keywords: *French, electronic dictionary, TLFi, Dictionnaire de l'Académie française, Grand Larousse.*

УДК 81'255.4=111=161.2: 82-83

О. С. Андрощук, магістрант
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В РОМАНІ СТЕФАНІ МАЄР "СУТІНКИ. МОЛОДИЙ МІСЯЦЬ"

Стаття присвячена висвітленню основних особливостей перекладу діалогічного мовлення у романі Стефані Маєр "Сутінки. Молодий місяць". Проаналізовано різні підходи вчених до поняття "когерентність" та "дискурсивний маркер". Автор зосереджує увагу на дослідженні ролі дискурсивного маркера в збереженні когерентності вихідного та цільового текстів.

Ключові слова: *діалог, когерентність, когезія, дискурсивний маркер, стихомітія, когнітивні аспекти перекладу, граматична конструкція, лексема.*

Переклад художньої літератури передбачає детальний поступовий аналіз тексту, освоєння культури мови вихідного тексту, збереження стилістичних особливостей художнього твору та перебудови структури речень у мові перекладу з метою збереження змісту оригіналу. Особливо складним завданням при перекладі іноземних романів є адекватний переклад діалогічного мовлення. Професійний перекладач повинен дбати про точність передачі вислову з одного боку, а з іншого – не додавати нових деталей та відтінків значення. При перекладі творів з великою кількістю діалогів найважливішим завданням для перекладача при відтворенні тексту є збереження його цілісності. У зв'язку з цим виникає необхідність створити певний алгоритм і послідовність вибору граматичних конструкцій, лексичних одиниць, дискурсивних маркерів, що реалізують когерентну функцію на всіх рівнях тексту. Питання різної концептуалізації світу у мові оригіналу та мові перекладу також потребує детального аналізу.